

у зменшенні активності АлАТ з $(5,6 \pm 0,9)$ до $(1,3 \pm 0,5)$ ммоль/л/год у пацієнтів основної групи, тоді як у групі порівняння активність АлАТ склала $(2,6 \pm 0,8)$ ммоль/л/год ($p < 0,05$). Добрий результат був і за вмістом холестерину в сироватці крові: під впливом урсолізину він знизився до $(5,6 \pm 0,1)$ ммоль/л, залишаючись на рівні $(7,4 \pm 0,5)$ ммоль/л у хворих на базисній терапії ($p < 0,05$).

Висновки

Лікування хворих на гострий гепатит В із фоновим цукровим діабетом з додатковим призначенням урсолізину до базової терапії сприяло швидшому регресу загальноінтоксикаційних проявів та швидшій нормалізації деяких показників синдрому холестази і лізису гепатоцитів. Препарат добре переносився пацієнтами, не даючи побічних проявів.

Література

1. Diagnosis, Management, and Treatment of Hepatitis C AASLD Practice Guideline / D.B. Strader, T. Wright, L. David [et al.] // *Hepatology*. – 2004. – Vol. 39, № 4. – P. 1147-1171.
2. Anna S.F. Chronic Hepatitis B: Update of Recommendations AASLD Practice Guideline / S.F. Anna, L. Brian, J. McMahon // *Hepatology*. – 2004. – Vol. 39, № 3. – P. 1-5.
3. Боднар П.М., Михальчишин Г.Б. Актуальні питання діагностики та лікування цукрового діабету // *Мистецтво лікування*. – 2003. – № 1. – С. 51-55.
4. The importance of serum bile acid level analysis and treatment with ursodeoxycholic acid in intrahepatic cholestasis of

pregnancy: a case series from central Europe / C.M. Ambros-Rudolph, M. Glatz, M. Trauner [et al.] // *Arch. Dermatol.* – 2007. – Vol. 143, № 6. – P. 757-762.

5. Role of ursodeoxycholic acid in prevention of methotrexate-induced liver toxicity / S. Uraz, V. Tahan, C. Aygun [et al.] // *Dig. Dis. Sci.* – 2008. – Vol. 53, № 4. – P. 1071-1077.

6. Применение препаратов урсодоксихолевой кислоты в лечении острых и хронических вирусных гепатитов: Информ. письмо / Рейзис А.П., Матанина Н.В. и др. – М., 2006. – 20 с.

7. A dose-up of ursodeoxycholic acid decreases transaminases in hepatitis C patients / S. Sato, T. Miyake, H. Tobita [et al.] // *World. J. Gastroenterol.* – 2009. – Vol. 15, № 22. – P. 2782-2786.

SOME CLINICAL-LABORATORY PECULIARITIES OF ACUTE HEPATITIS B IN PATIENTS WITH DIABETES AND ITS TREATMENT

O.Ya. Pryshlyak, B.M. Dyky, O.V. Marynychak, O.V. Kopychak, R.S. Ostyak, L.I. Buderkevych

SUMMARY. The efficiency of ursolisin medicine in patients with acute hepatitis B and diabetes was studied. The following fact is established that inclusion of ursolisin to the complex treatment in such patients helps for faster regression of intoxication and cholestasis manifestation.

Key words: acute hepatitis B, diabetes, intoxication syndrome, cholestasis, ursolisin.

Отримано 1.08.2011 р.

© Живиця Д.Г., 2011

УДК 616.9:612.017.1: 615.281-07-036.8

Д.Г. Живиця

ВИЖИВАННЯ ХВОРИХ НА ВІЛ-ІНФЕКЦІЮ ПРОТЯГОМ З РОКІВ ПРОВЕДЕННЯ ВИСОКОАКТИВНОЇ АНТИРЕТРОВІРУСНОЇ ТЕРАПІЇ

Запорізька медична академія післядипломної освіти

Вивчено імунологічну ефективність високоактивної антиретровірусної терапії (ВААРТ) і виживання хворих на ВІЛ-інфекцію протягом 3 років спостереження. На фоні ВААРТ у ВІЛ-інфікованих вже через

24 тижні після початку лікування статистично значимо підвищується абсолютна й відносна кількість CD4-лімфоцитів, імунорегуляторний індекс. Кумулятивне виживання хворих на ВІЛ-інфекцію за період

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

спостереження склало 87 %. Значний імунodefіцит (кількість CD4-лімфоцитів менше 100 мкл⁻¹) перед початком ВААРТ треба розглядати як несприятливий предиктор виживання у хворих на ВІЛ-інфекцію.

Ключові слова: ВІЛ-інфекція, ВААРТ, CD4-лімфоцит, виживання.

Протягом останнього часу Україна за темпами росту інфікованих зайняла одне з провідних місць у Східній Європі разом з Російською Федерацією та Естонією. Рівень розповсюдження ВІЛ-інфекції оцінюється у діапазоні від 1 до 5 % населення [1, 2].

Характерна ознака ВІЛ-інфекції – тяжкий імунodefіцит, обумовлений прогресуючим зниженням числа CD4-лімфоцитів і їхньою функціональною недостатністю, що викликає безпосередньо ВІЛ [2]. Добре відомо, що зниження числа CD4-лімфоцитів при ВІЛ-інфекції підвищує ризик опортуністичних інфекцій, злоскісних новоутворень та інших захворювань, віднесених до діагностичних критеріїв СНІДу [3-5].

Основа лікування ВІЛ-інфекції на сучасному етапі – ВААРТ. Завдання ВААРТ полягають у пригніченні вірусного навантаження до рівня, який не визначається при проведенні полімеразної ланцюгової реакції на максимально тривалий час (роки) та підвищенні кількості CD4-лімфоцитів. На фоні нормалізації кількості Т-хелперів можна очікувати значного зниження смертності від СНІДу [6-8].

Метою дослідження була оцінка імунологічної ефективності ВААРТ і виживання хворих на ВІЛ-інфекцію протягом 3 років спостереження.

Пацієнти і методи

Під спостереженням перебувало 102 хворих на ВІЛ-інфекцію. Всім хворим ВААРТ призначалася вперше. Середній вік хворих склав 34 роки (від 18 до 57). Жінок було 46, чоловіків – 56. Серед обстежених у 18 пацієнтів діагностовано I-II клінічну стадію ВІЛ-інфекції, у 48 – III клінічну стадію, у 36 – IV клінічну стадію (відповідно до класифікації ВООЗ, 2006). Середній строк перебування на диспансерному обліку з моменту виявлення ВІЛ-інфекції склав 5 років (від 1 до 9 років). Більшість хворих (61 %) належала до споживачів ін'єкційних наркотиків і, відповідно, основним шляхом інфікування ВІЛ був парентеральний (62 пацієнти). Статевий шлях інфікування був зафіксований у 40 пацієнтів.

Основними СНІД-індикаторними захворюваннями серед хворих з IV клінічною стадією були позалегенові форми туберкульозу (туберкульозний плеврит – 10, туберкульоз лімфатичних вузлів – 8, туберкульозний менінгоенцефаліт – 3, міліарний туберкульоз – 1); пнев-

моцистоз – 5, кандидоз трахеї і бронхів – 6, токсоплазмовий енцефаліт – 1, саркома Капоші – 1, лімфома ЦНС – 1. У 70 % хворих був встановлений діагноз супутнього хронічного гепатиту С.

Призначення ВААРТ проводилося хворим відповідно стандартів ВООЗ і національних протоколів [6]. Всі хворі розпочинали отримувати комбіновану схему ВАРТ, яка включала два нуклеозидних інгібітори зворотної транскриптази (AZT, 3TC, d4T, ddI) і один нунуклеозидний інгібітор (EFV, NVP) чи інгібітор протеази ВІЛ (NFV, LPV/rvt). В подальшому у 34 хворих (33 %) протягом 24-48 тижнів проводилася заміна схеми ВААРТ через неефективність чи розвиток побічних реакцій. У схемах другого ряду додатково використовувалися LPV/rvt, ABC.

Обсяг імунологічного обстеження включав визначення абсолютного і відносного рівнів Т-лімфоцитів (CD3+), Т-хелперів (CD4+), Т-кілерів (CD8+), імунорегуляторного індексу (CD4+/CD8+) за допомогою моноклональних антитіл на проточному цитофлуориметрі COULTER® EPICS® XL (Beckman Coulter, США).

Контрольну групу склали 11 ВІЛ-негативних практично здорових осіб віком 25-45 років.

Статистична обробка отриманих даних проводилася з використанням програмного забезпечення STATISTICA 6.0 (STATSOFT). На початковому етапі проводилася перевірка досліджуваних ознак на відповідність їх нормальному розподілу з використанням графічного методу та W-критерію Шапіро-Уїлка. Більшість досліджуваних ознак не мали нормального розподілу, тому для подальшого статистичного аналізу використовувалися непараметричні методи. Дані представлені у вигляді Me (LQ-UQ), де Me – медіана, LQ-UQ інтерквартильний розмах (якщо інше не зазначено). Для порівняння двох залежних груп використовувався критерій Вілкоксона. Кореляційний аналіз здійснювали за ранговим методом Спірмена. Аналіз виживання хворих проводили за методом Каплана-Мейєра. Виживання в групах порівнювали за критерієм Гехана-Вілкоксона. Розходження вважалися статистично значимими при $p < 0,05$.

Результати досліджень та їх обговорення

До початку лікування у хворих на ВІЛ-інфекцію порівняно з контрольною групою зафіксовані типові зміни (табл. 1) у вигляді зниження показників абсолютної і відносної кількості CD4-лімфоцитів, імунорегуляторного індексу, загальної кількості Т-лімфоцитів на фоні підвищення відносного рівня CD8-лімфоцитів. У 44 (43 %) хворих рівень CD4-лімфоцитів був нижче 100 мкл⁻¹, у 24 (24 %) – більше 200 мкл⁻¹, у 34 (33 %) – від 100 до 200 мкл⁻¹. Отже, у більшості хворих мав місце тяжкий ступінь імуносупресії.

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Таблиця 1

Показники клітинної ланки імунітету у хворих на ВІЛ-інфекцію при проведенні ВААПТ

Показник	Контрольна група (n=11)	Початковий рівень	ВААПТ				
			24 тижні	48 тижнів	96 тижнів	144 тижні	
CD3	%	71 (64-78)	77 (74-79)	77 (75-79)	78 (76-80)	77 (75-79)	79 (77-81)
	абс.	1811 (1277-2344)	939 (837-1042)*	1033 (927-1139)	1235 (1127-1343)	1292 (1159-1424)	1316 (1172-1460)
CD4	%	42 (34-50)	11 (10-13)*	19 (18-21)**	21 (19-23)**	23 (21-26)**	26 (24-29)**
	абс.	1058 (760-1356)	135 (117-154)*	259 (223-296)**	330 (291-368)**	381 (330-432)**	438 (375-501)**
CD8	%	26 (21-32)	64 (61-66)*	57 (55-60)**	56 (53-59)**	54 (51-57)**	49 (46-52)**
	абс.	693 (413-972)	735 (647-823)	721 (640-802)	835 (747-922)	847 (744-950)	814 (709-919)
CD4/CD8		1,8 (1,2-2,3)	0,21 (0,18-0,25)*	0,40 (0,34-0,46)**	0,47 (0,39-0,55)**	0,56 (0,44-0,68)**	0,63 (0,51-0,75)**

Примітки: * – достовірна різниця порівняно з контрольною групою за критерієм Манна-Уїтні ($p < 0,05$);

** – достовірна різниця порівняно з базовим рівнем за критерієм Вілкоксона ($p < 0,05$).

При порівнянні ступеня імуносупресії (за рівнем CD4-лімфоцитів) і стадії ВІЛ-інфекції був виявлений слабкий кореляційний зв'язок (Spearman $R = -0,23$). У той же час інші показники імунограми взагалі не мали кореляцій зі стадією ВІЛ-інфекції за класифікацією ВООЗ. Цікаво, що у 6 (6 %) хворих з IV стадією ВІЛ-інфекції, тобто з тяжкими СНІД-індикаторними ураженнями, рівень CD4-лімфоцитів був більше 200 мкл⁻¹.

Вже через 24 тижні після початку лікування відмічалось значиме підвищення абсолютної кількості CD4-лімфоцитів (на 77 %), відносної кількості CD4-лімфоцитів (практично у 2 рази) та імунорегуляторного індексу (у 2 рази).

У подальшому, на 48-144-му тижні лікування всі ці основні показники імунологічної ефективності ВААПТ прогресивно збільшувалися. Середній приріст кількості CD4-лімфоцитів за перший рік лікування склав 195 мкл⁻¹, за другий – 51 мкл⁻¹, за третій – 57 мкл⁻¹. Таким чином, за три роки лікування середня кількість CD4-лімфоцитів підвищилася більш ніж у 3 рази, що свідчить про високу імунологічну ефективність ВААПТ у досліджуваних хворих.

При вивченні динаміки рівня CD4-лімфоцитів у хворих, які отримували різні схеми ВААПТ, значимих відмінностей не виявлено. Також не виявлено впливу статі й віку на імунологічну ефективність ВААПТ.

При аналізі темпів збільшення кількості CD4-лімфоцитів залежно від їх початкового рівня (мал. 1) було з'ясовано, що у хворих з початковим рівнем CD4-лімфоцитів більше 200 мкл⁻¹ (в середньому 266 мкл⁻¹) протягом 144 тижнів мав місце

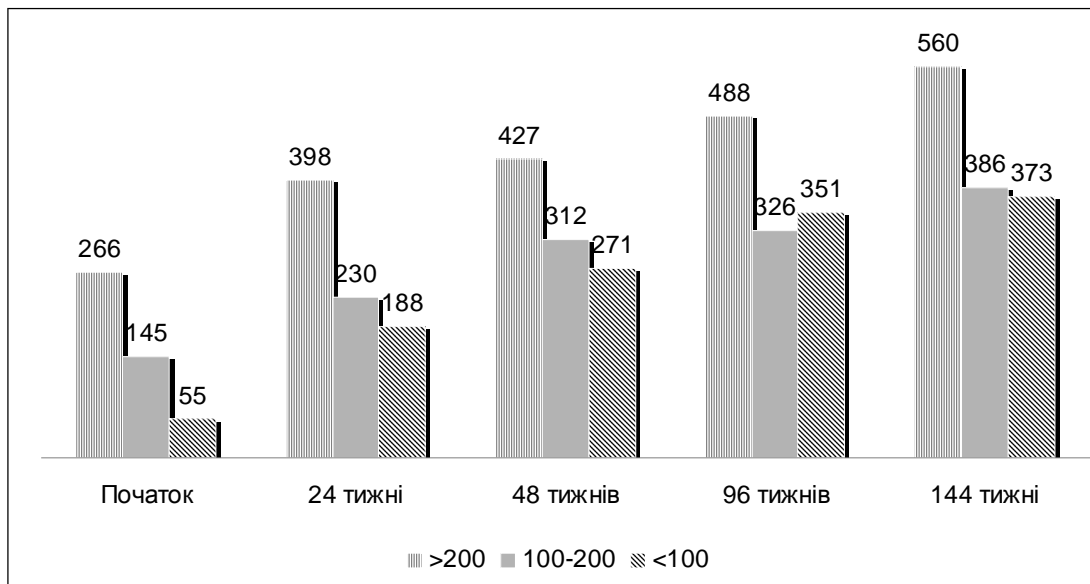
найвищий приріст кількості Т-хелперів у порівнянні з хворими на ВІЛ-інфекцію з низькими початковими рівнями CD4-лімфоцитів (за три роки збільшення на 294 мкл⁻¹). Крім того, протягом 144 тижнів середня кількість CD4-лімфоцитів у хворих з початковим рівнем більше 200 мкл⁻¹ була вірогідно вища, ніж у хворих з рівнем CD4-лімфоцитів менше 100 мкл⁻¹ і 100-200 мкл⁻¹.

У той же час при порівнянні середньої кількості Т-хелперів протягом 144 тижнів лікування у хворих з початковим рівнем CD4-лімфоцитів менше 100 мкл⁻¹ і від 100 до 200 мкл⁻¹ вже з 24-го тижня проведення ВААПТ були відсутні значимі відмінності між групами і збільшення середньої кількості CD4-лімфоцитів відбувалося практично однаково. При цьому на 96-му тижні мала місце тенденція до більшого зростання кількості CD4-лімфоцитів у хворих з початковим рівнем менше 100 мкл⁻¹, ніж у хворих з початковим рівнем від 100 до 200 мкл⁻¹.

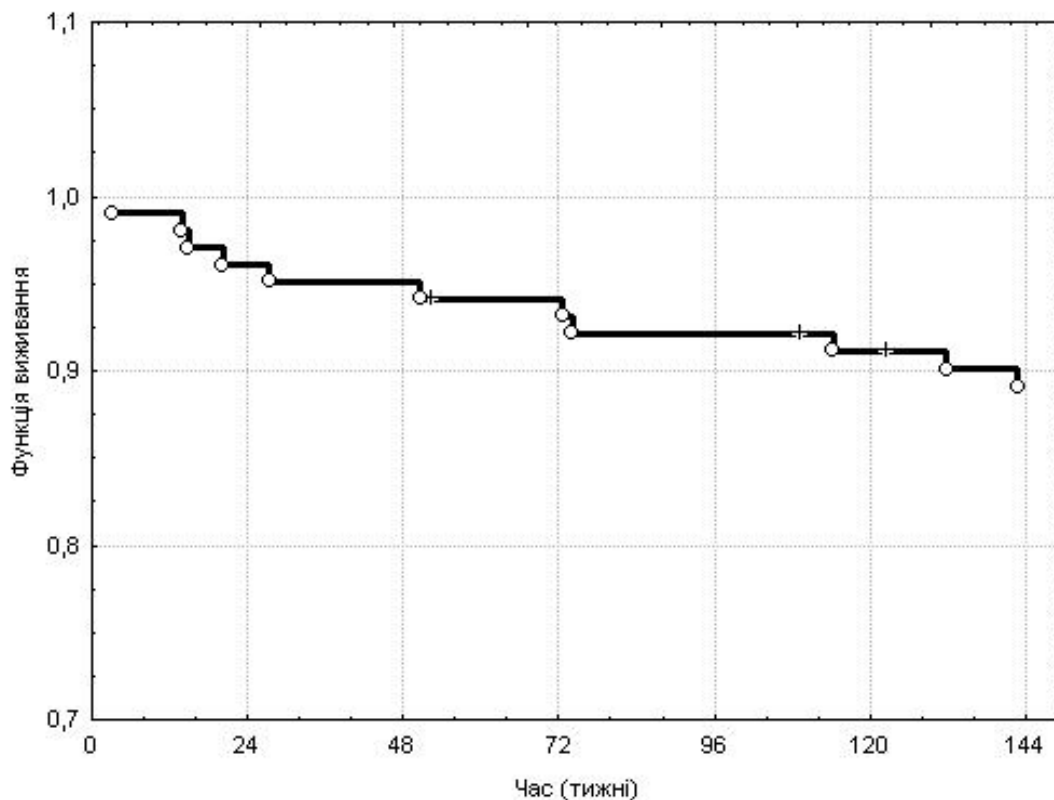
Серед хворих, включених у дослідження, за три роки спостереження від СНІД-індикаторних захворювань померло 10 хворих, 1 хворий переїхав в інше місто (його доля невідома), 2 хворих померли від причин, не пов'язаних з ВІЛ-інфекцією (1 – суїцид, 1 – нещасний випадок). Ці троє хворих були віднесені до цензурованих випадків при загальному аналізі виживання. Причиною смерті у більшості (8) пацієнтів були різні форми позалегенового туберкульозу. Іншою причиною смерті у двох пацієнтів був тяжкий сепсис.

Загалом кумулятивне виживання хворих протягом 3 років спостереження склало 87 % (мал. 2).

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мал. 1. Динаміка абсолютної кількості CD4-лімфоцитів у хворих на ВІЛ-інфекцію протягом 144 тижнів лікування залежно від початкового рівня Т-хелперів.

Мал. 2. Вживання хворих на ВІЛ-інфекцію протягом 144 тижнів лікування.

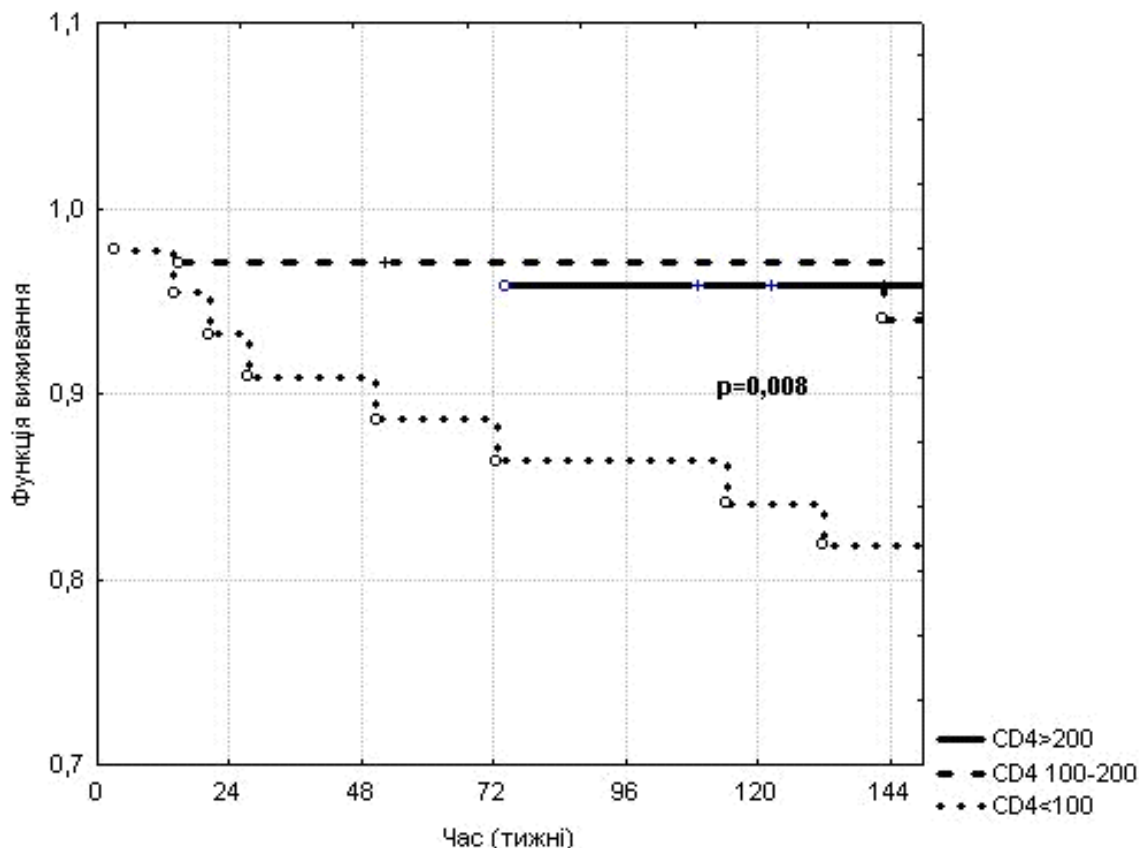
При аналізі виживання хворих залежно від шляху інфікування ВІЛ і статі пацієнта значимих відмін-

ностей не виявлено (рівень значимості за критерієм Гехана-Вілкоксона $p=0,44$ і $p=0,24$ відповідно).

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

При аналізі виживання хворих залежно від початкового ступеня імунодефіциту ($CD4 > 200$, $100-200$, < 100) виявилось, що смертність у групі хворих з рівнем $CD4$ -лімфоцитів менше 100 мкл^{-1} була суттєво вища і за критерієм Гехана-Вілкоксона значимо

($p=0,008$) відрізнялася від хворих з рівнем $CD4$ -лімфоцитів $100-200 \text{ мкл}^{-1}$ і більше 200 мкл^{-1} (мал. 3). У 60 % померлих хворих рівень $CD4$ -лімфоцитів був нижче 100 мкл^{-1} і вони мали тяжкі СНІД-індикаторні ураження на фоні значного імунодефіциту.

Мал. 3. Виживання хворих на ВІЛ-інфекцію протягом 144 тижнів лікування залежно від початкового рівня $CD4$ -лімфоцитів.

Висновки

1. На фоні ВААРТ у ВІЛ-інфікованих вже через 24 тижні після початку лікування статистично суттєво підвищується абсолютна кількість $CD4$ -лімфоцитів (на 57 %), відносна кількість $CD4$ -лімфоцитів (на 50 %) та імунорегуляторний індекс (у 2 рази).

2. Кумулятивне виживання хворих на ВІЛ-інфекцію при проведенні ВААРТ за три роки спостереження склало 87 %.

3. Значний імунодефіцит (кількість $CD4$ -лімфоцитів менше 100 мкл^{-1}) перед початком ВААРТ треба розглядати як несприятливий предиктор виживання хворих на ВІЛ-інфекцію.

Література

1. ВІЛ-інфекція/СНІД: проблеми етіології, епідеміології та діагностики / Ред.: В.П. Семиноженко. — К.: Поліграф-Експрес, 2004. — 160 с.
2. Запорожан В.М., Аряев М. Л. ВІЛ-інфекція і СНІД. — К.: Здоров'я, 2004. — 635 с.
3. Chaisson R.E. Association of initial $CD4$ cell count and viral load with response to HAART / R.E. Chaisson, J.C. Keruly, R.D. Moore // JAMA. — 2000. — Vol. 284. — P. 3128-3129.
4. Plasma viral load and $CD41$ lymphocytes as prognostic markers of HIV-1 infection / J.W. Mellors, A. Munoz, J.V. Giorgi [et al.] // Ann. Intern. Med. — 1997. — Vol. 126. — P.946-954.
5. Changes in plasma HIV-1 RNA and $CD41$ lymphocyte counts and the risk of progression to AIDS / W.A. O'Brien, P.M. Hartigan, D. Martin [et al.] // N. Engl. J. Med. — 1996. — Vol. 334. — P. 426-431.

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

6. The cost effectiveness of combination antiretroviral therapy for HIV disease / K.A. Freedberg, E. Losina, M.C. Weinstein [et al.] // N. Engl. J. Med. – 2001. – Vol. 344. – P. 824-831.

7. Impact of adherence and HAART on survival in HIV-infected patients / P. Garcia de Olalla, H. Knobel, A. Carmona [et al.] // J. Acquir. Imm. Defic. Syndr. – 2002. – Vol. 30. – P. 105-110.

8. Long-Term CD4+ T-Cell Response to Highly Active Antiretroviral Therapy According to Baseline CD4+ T-Cell Count / F. Garcia, E. De Lazzari, M. Plana [et al.] // J. AIDS. – 2004. – Vol. 36. – P. 702-713.

9. Variability and prognostic values of virologic and CD4 cell measures in human immunodeficiency virus type 1-infected patients with 200–500 CD4 cells/mm³ / J.L. Lathey, M.D. Hughes, S.A. Fiscus [et al.] // J. Infect. Dis. – 1997. – Vol. 177. – P. 617-624.

THE SURVIVAL OF PATIENTS WITH HIV-INFECTION DURING 3 YEARS AFTER ADMINISTRATION OF HIGHLY ACTIVE ANTIRETROVIRAL THERAPY

D.H. Zhyvytsia

SUMMARY. We studied changes in immunological parameters and survival in 102 HIV-infected patients after administration of highly active antiretroviral therapy (HAART). The most significant changes during the 144-week study period were seen for T-cells, CD4+Tcells, CD4+/CD8+. The most increase CD4+Tcells was after 24 weeks of highly active antiretroviral therapy. After 3 years overall survival were 87 %. Survival were shortest in individuals with CD4+ T-cell counts <100 cells/mm³.

Key words: HIV-infection, HAART, CD4-cell, survival.

Отримано 23.03.2011 р.

© Івахів О.Л., Вишневська Н.Ю., Васильєва Н.А., 2011
УДК 616.36-022.7:616.995.121-07/-08

О.Л. Івахів, Н.Ю. Вишневська, Н.А. Васильєва

ЕХІНОКОКОЗ ПЕЧІНКИ: ТРУДНОЩІ ДІАГНОСТИКИ І ТЕРАПІЇ

Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського

На Тернопіллі склалась несприятлива епідеміологічна ситуація щодо ехінококозу, яка має тенденцію до погіршення. Ефективним засобом як для терапевтичного лікування хворих, так і після хірургічного втручання є альбендазол. За виявлення при УЗД об'ємних процесів у печінці й підозрі на ехінококоз необхідно проводити специфічні серологічні обстеження, КТ, визначати а-фетопротейн, ретельно аналізувати клінічні прояви хвороби, щоб уникнути помилкових діагнозів.

Ключові слова: ехінококоз, лікування, альбендазол, обстеження.

Ехінококоз – паразитарне захворювання, яке, незважаючи на свою майже тритисячолітню історію, залишається актуальною медичною і соціаль-

ною проблемою сьогодення. Число хворих із цією патологією постійно зростає і коливається в ендемічних регіонах від 0,4 до 7,3 % (ВООЗ, 1996 р.). Частота рецидивів захворювання складає, за даними різних авторів, від 2,0 до 25,2 %. Через високу частоту рецидивів, тяжкі ускладнення і множинні ураження органів захворювання може закінчитися летально. Зростання захворюваності в Україні пов'язане з існуванням ендемічних регіонів. У зв'язку з цим проблема діагностики, лікування і профілактики рецидивів набуває все більшої актуальності [1-3].

В останні роки в Україні щорічно реєструється 160-190 випадків ехінококозу в людей. Основним хазяїном паразита є собаки, проміжними – свійські тварини: свині, вівці, велика рогата худоба. Лю-